

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ**

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ІНФОРМАТИКИ І ПРАВА**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ
ІНФОРМАЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ ДЕРЖАВИ**

**Збірник матеріалів науково-практичної конференції
(Київ, 19 березня 2015 року)**

Київ
Центр навчальних, наукових та періодичних видань
Національної академії СБ України
2015

Організаційний комітет конференції:

Голова – кандидат юридичних наук, доцент, т.в.о. проректора з наукової роботи НА СБ України *С. С. Кудінов*;

заступники Голови – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України, директор Науково-дослідного інституту інформатики і права НАПрН України *В. Г. Пилипчук*; завідувач сектору відділу освіти в галузях інженерії Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України *О. В. Дашковська*

Члени організаційного комітету:

доктор педагогічних наук, доцент, директор ННІ ІБ НА СБ України *С. М. Мамченко*; кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, в.о. заступника директора (з навчальної та наукової роботи) ННІ ІБ НА СБ України *В. М. Панченко*; кандидат юридичних наук, доцент, завідувач СК-31 ННІ ІБ НА СБ України *О.О. Климчук*; доктор історичних наук, професор, завідувач СК-32 ННІ ІБ НА СБ України *А. І. Гуз*; кандидат технічних наук, доцент, завідувач КТЗІ ННІ ІБ НА СБ України *А. К. Гринь*

Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави : зб. матер. наук.-практ. конф. (Київ, 19 березня 2015 року). – К. : Центр навч., наук. та період. видань НА СБ України, 2015. – 512 с.

У збірнику висвітлюються актуальні проблеми забезпечення інформаційної безпеки України та науково-практичні підходи до їх вирішення. Зокрема, розглядаються питання захисту інформаційного простору України, формування системи забезпечення кібернетичної безпеки України, удосконалення вітчизняного законодавства у сфері охорони державної таємниці та службової інформації, форми і напрями міжнародної взаємодії у сфері забезпечення інформаційної безпеки, шляхи оновлення змісту вищої освіти фахівців з інформаційної безпеки держави.

Для працівників органів державної влади, науковців, викладачів, фахівців з інформаційної безпеки, широкої громадськості.

Тези доповідей публікуються в авторській редакції. Організаційний комітет залишає за собою право не розділяти думку авторів.

Сучасна інформаційна політика у цій сфері повинна забезпечувати захист свідомості дитини від негативних інформаційних впливів на двох рівнях:

1) на рівні стратегічних актів влади, орієнтованих на запровадження механізмів масового захисту свідомості дітей у державі від впливів та формування інформаційно-безпекових знань у дітей (концепцій, стратегій, програм, планів);

2) розробка і запровадження в державі тактики індивідуального і колективного виховання, формування у кожної дитини (родини, у дитячому колективі) індивідуальної оболонки інформаційної безпеки (відповідні освітні програми у закладах системи освіти для дітей та родин, телевізійні програми тощо).

Література

1. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР – Режим доступу : // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA-96-D%D1%80>.

2. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 № 964-IV. – Режим доступу : // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

3. Прибутько П.С. Інформаційні впливи : роль у суспільстві та сучасних воєнних конфліктах / П.С.Прибутько, І.Б.Лук'янець - К.: ПАТІВОДА А. В., 2007. - 252 с. – С. 11.

4. Петрик В.М. Сутність інформаційної безпеки держави, суспільства та особи // Юридичний журнал. – 2009. - № 5. – С. 122-134

5. Савінова Н.А. Кримінально-правова політика та забезпечення інформаційного суспільства в Україні : монографія. – К.: Ред. Журн. «Право України»; Х.: Право, 2013. – 292 с. – С. 53-55.

Радутний О.Е.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права

Національного юридичного університету

ім. Ярослава Мудрого (м. Харків),

член ВГО «Асоціація кримінального права»

ЗАСОБИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ СУВЕРЕНІТЕТУ УКРАЇНИ В СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

В теорії держави і права під суверенітетом (нім. Souveränität, від фр. Souverainete) розуміють повновладдя народу, яке полягає у його невід'єм-

ному праві на незалежність і верховенство волі у визначенні політико-правової сутності суспільства й держави. Похідним від поняття суверенітет народу є поняття суверенітет держави, яке означає верховенство державної влади всередині країни і її незалежність у зовнішньополітичній сфері.

Ще за часи Великої французької революції 1789-1799 р.р. та повернення до влади династії Бурбонів внаслідок краху режиму Наполеона Бонапарта у 1814 р. (так звана Реставрація) критики теорії народного суверенітету (Барант, Ройе-Коллар, де Брольї, Жордан, Франсуа Гізо та ін.) вказували, що вона є лише плодом людської уяви, оскільки її прихильники не наділяють суверенітетом реальних людей – тих, що працює у полі чи на вулицях, а лише пропонують ідею народу, якого в реальності не існує [1, с. 139].

Втім, незалежно від сучасних та колишніх поглядів на це явище, відповідно до Декларації про державний суверенітет України [2] державний суверенітет України визначається як верховенство, самостійність, повнота і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах.

Чинним законодавством визначено також і поняття інформаційного суверенітету України. Так, відповідно до положень ст. 1 Закону України "Про Національну програму інформатизації" № 74/98-ВР від 04.02.1998 [3] під ним слід розуміти здатність держави контролювати і регулювати потоки інформації з-поза меж держави з метою додержання законів України, прав і свобод громадян, гарантування національної безпеки держави.

Законодавче визначення інформаційного суверенітету не є досконалим, оскільки поза увагою залишає здатність держави контролювати і регулювати потоки інформації не тільки з-поза меж держави, але і всередині неї, і, особливо, спроможність ефективно протидіяти зовнішнім та внутрішнім інформаційним загрозам.

Втім, на наше переконання, більш точним найменуванням досліджуваного явища є не інформаційний суверенітет, а державний суверенітет України в сфері інформаційної безпеки.

Державний суверенітет будь-якої країни в сфері інформаційної безпеки передбачає, в тому числі, наявність власних інформаційних ресурсів¹, засобів комунікації (автономні інформаційні системи, незалежне

¹ Під *інформаційним ресурсом* слід було б розуміти весь масив інформації в інформаційних системах – мережі Інтернет, окремих комунікативних пристроях, бібліотеках, архівах, фондах, банках даних, депозитаріях, музейних сховищах, новини у стрічках (online-новини), електронні періодичні видання, електронні архіви і бази даних, окремі майданчики для обміну інформацією (Twitter, Facebook, YouTube,

програмне забезпечення, потужності для випуску електронно-обчислювальних машин тощо) і методи певної діяльності (виважені режими доступу, правила обігу певної інформації тощо).

На жаль, Україна не має своєї незалежної бази з випуску електронно-обчислювальних та комунікативних пристроїв, не підтримує паростки своїх національних виробників, не реалізує державних програм заохочення щодо них. Поодинокі вітчизняні суб'єкти господарювання, такі як ТМ Impression (<http://impression.ua/>) повністю залежать від іноземних комплектуючих та програмного забезпечення. Відсутні також і власно національні майданчики для обміну інформацією (на кшталт Twitter, Facebook, YouTube, ЖЖ, Вконтакте, Однокласники тощо).

Структура всесвітньої мережі Internet побудована таким чином, що її основні базові центри, вузли та магістралі знаходяться за межами території України. Національний уряд України не має як впливу, так і відношення до таких транснаціональних корпорацій, як ICANN (<https://www.icann.org/ru/>)¹, IANA (<http://www.internetassignednumbersauthority.org/>)², ISOC (<http://www.internetsociety.org/>)³ та інших, які насправді її контролюють.

З огляду на вищезазначене можливо прийти до висновку про критично низький рівень державного суверенітету України в інформаційній сфері.

У зв'язку з цим виникає питання про можливість і доцільність охорони кримінально-правовими засобами те, що не існує, або знаходиться на доволі низькому рівні.

Відповідь на це питання полягає у наступному. Як не виникає сумніву щодо необхідності охорони життя, навіть тоді, коли його рівень по-

---

ЖЖ, Вконтакте, Однокласники та інші) тощо, а не тільки сукупність документів у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо), як це визначено Законом України "Про Національну програму інформатизації" № 74/98-ВР від 04.02.1998., оскільки відповідно до нього не може бути визнана інформаційним ресурсом та інформація, яка не має форми документу (про поняття *документу* додатково див. Закон України "Про інформацію" № 2657-ХІІ від 02.10.1992., "Про бібліотеки і бібліотечну справу" № 32/95-ВР від 27.01.1995., "Про обов'язковий примірник документів" № 595-ХІV від 09.04.1999., примітку до ст. 358 КК України).

¹ Некомерційна організація з розподілу адрес та номерів, яка відповідає за глобальну координацію системи унікальних елементів Інтернету, стабільність роботи та безпечну організацію.

² «Адміністрація адресного простору Інтернет» – організація, що управляє просторами IP-адресів, доменів верхнього рівня, а також реєструє типи даних MIME і параметри інших протоколів Інтернету, працює під контролем ICANN.

³ Міжнародна професійна організація, що здійснює розвиток та забезпечення доступу у мережі Інтернет.

стійно знижується, так не виникає сумнівів у необхідності кримінально-правової охорони суверенітету України в інформаційній сфері навіть на тому рівні, який зараз існує.

Похідним від цього є питання про наявність та достатність засобів кримінально-правової охорони суверенітету України в інформаційній сфері. Можливо, що привабливим кроком виглядала би пропозиція скорішого внесення змін у чинний КК України у зв'язку з відсутністю статті, яка передбачає кримінальну відповідальність саме за порушення державного суверенітету України в інформаційній сфері. Така стаття і мала би диспозицію на кшталт «порушення інформаційного суверенітету України» або описувала більш ранню поведінку особи як «дії, спрямовані на порушення інформаційного суверенітету України». Але такі порушення завжди виявлятимуться в конкретних формах. Наприклад, це можуть бути заклики до дій, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади, надання інформаційної допомоги іноземній державі, збирання з метою передачі або передача відомостей, що становлять державну, банківську, комерційну таємницю, відомостей, що становлять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони України, розголошення державної таємниці тощо. Проте, відповідальність за такі дії вже передбачена ст.ст. 109, 111, 114, 231, 328, 330 КК України.

Крім того, Особлива частина КК України містить цілий розділ XVI «Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку» (ст.ст. 361 – 363¹), формами та способами порушення інформаційного суверенітету України також можуть бути дії, відповідальність за які передбачена ст. ст. 157, 158, 159, 163, 170, 181, 238, 258², 259, 266, 295, 300, 301, 315, 323, 324, 359, 360 КК України тощо.

Це вказує на достатню кількість норм, які здатні здійснювати охоронну та превентивну функції щодо захисту суверенітету України в інформаційній сфері. У зв'язку з цим відсутня необхідність доповнення КК України нормою з формулюванням «порушення інформаційного суверенітету України» у назві та(або) диспозиції.

Література

1. Craiutu Aurelian. Liberalism under siege: the political thought of the French doctrinaires. USA: Lexington Books, 2003. – 337 p. – p. 139.
2. Відомості Верховної Ради УРСР, 1990, № 31 (31.07.90), ст. 429.
3. Офіційний вісник України, 1998, № 10 (26.03.98), ст. 375.